

obrnili na verne ljudi svojega kroga, na učenjake, na pravoslavne bogoslovce, na menihe, na samostanske očete, na pravoslavne bogoslovce novega odtenka in celo na tako zvane nove kristjane, ki izpovedujejo izveličanje že iz same vere v odrešenje. In oklepal sem se teh verujočih ljudi in jih izpraševal, kako verujejo in v čem vidijo smisel življenja. Spominjam se mučnega čuvstva groze, ki me je prevzemala, ko sem iz nade, ki sem jo tolikokrat in tolikokrat občutil v občevanju s temi ljudmi, spet padal v prejšnji obup... Ni me odbilo to, da so pri razlaganju svoje vere primešavali krščanskim resnicam, ki so mi bile vedno pri srcu, še veliko drugih nepotrebnih in nerazumnih stvari, — to me ni odbilo; temveč odbilo me je to, da je bilo življenje teh ljudi ravno tako kot moje, samo s to razliko, da ni ustrezalo tistim načelom, ki so jih razvijali v svoji veri... Videl sem pa to po tem-le: če bi poznali tisti smisel, pri katerem izgine vsak strah pred izgubami, trpljenjem in smrtjo, tedaj bi se jih ne bali. Oni pa, ti verujoči ljudje našega kroga, so živeli popolnoma tako kot jaz, v blagostanju in izobilju, skušali so ga povečati ali ohraniti, se bali izgub, trpljenja in smrti in so popolnoma tako kot jaz in kot vsi mi neverni, živeli v nasičevanju svojih poželenj; skratka, živeli so prav tako slabo kot neverni ljudje, če ne še slabše... Le taka dejanja, ki bi pokazala, da poznajo smisel življenja, pri katerem revščina, bolezen, smrt, ki so strašne zame, zanje niso strašne, bi me mogla prepričati. Ampak takih dejanj nisem videl med temi raznovrstnimi vernimi ljudmi našega kroga. Nasprotno, videl sem taka dejanja med najbolj nevernimi, nikdar pa med tako zvanimi vernimi ljudmi našega kroga.»

L E T E Č I A N G E L

J U Š K O Z A K

Soparni večer, nobenega diha v lipah za vodo. Pred Medjovo hišo so polivali otroci prah, da so lahko gnetli gradove in votlili za predore.

Tačas je prišel doli po klancu mlad človek z velikim svežnjem pod pazduho, zavil je za vodo. Ni se zmenil za ljudi, za cviljenje otrok, radovedno se je oziral po hišah. Ženske na pragih so ga molče ogledovale in sodile. — Kdo bi bil? Pritepenec. Kako je rjav! In raztrgan. Talijan. — Fant se je prestopal počasi od hiše do hiše, kakor da mu nobena ni všeč. Šele pred Cunjarjevim plotom je obstal, odmotal sveženj in pričel lepiti velik lepak na deske. Otroci so se mu strnili za hrbtom in stegali vratove. Ko je

tujec dokončal, je odstopil za korak, da bi pregledal svoje delo. Zarezal se je otrokom, ki so se gnetli pred živopisanim lepakom, in odšel.

Medjov Dizma in Frgolinov Pik sta se prerinila do plotu in glasno prebirala: «Cirkus Bellini, vsak dan gala predstava... štirideset konj. — Otroci so zadrževali sapo. — Opice, levi... sloni... žonglerji in akrobati... Špiridonove, leteči angeli... svetovna atrakcija.»

Frgolinov Pik je zavrtel glavo, da so se mu stresli grivasti lasje. Z važnim glasom je pozval otroke: «Fantje, jutri zjutraj na travnik, tam ga postavijo.» Otroci so čakali, kaj poreče Medjov Dizma, ki je doslej odločeval med njimi in je bil leto starejši od devetletnega Pika. Dizma je še vedno strmел v lepak. Izpod dolgih trepalnic so sive, zvedave oči poželjivo opazovale slike. Tačas se je oglasil gori na hodniku očetov zategnjeni žvižg, ki je ukazoval k večerji. Dizma se je hitro okrenil, odžvižgal in ognjevitopozval: «Gremo! Pred našo hišo!»

Oče je bil slabe volje, pohrkaval je pri večerji in se praskal za ušesi, kar sta otroka dobro poznala in vedela, da je bolje, če ga ne ogovarjata. Dizma je molče zajemal, pred očmi so se mu vrstile slike z lepaka. Prikrito je škilil na očeta, rad bi bil omenil, da je napovedan cirkus, kakršnega mogoče še ni bilo. Ni se drznil, očetovo sršče oko se ni zmenilo za nikogar. Po večerji se je Medja zagledal skozi okno, medtem sta se fanta nemirno presedala, ker sta morala molčati.

«Fice! Da boš jutri doma in priden», je naposled dejal oče in vstal. «Semenj je v Moravčah. Do večera me ne bo.» Govoril je mlajšemu, z očmi pa je pretil starejšemu, Dizmi, katerega ni nikoli ogovoril, kadar je bil slabe volje. Vsi očitki in ukori, ki jih je oče z rahlim glasom napovedoval Ficetu, so bili namenjeni onemu, glavarju drhali za vodo.

Komaj so se vrata v sobo zaprla, sta pričela fanta poskakovati in si mencati roke od veselja. Dizmi so se iskrile oči, sedaj je vedel, da se bodo drugo jutro lahko potepli, pred nikomer se ne bo treba skrivati. Služkinja molči, oče se vrne šele popoldne. Fice si je tiščal dlani na okrogla lica, da bi se ne zasmel na glas. Velike, črne oči so se verno upirale v starejšega brata, ki ga je od veselja frcal po gladko ostriženi glavi.

«Misliš, da pojde v cirkus?» — Dizma je prepričevalno zatrjeval bratu: «Še nobenega ni zamudil. Čakaj, da izve. Pojdi spat, da ne bo jezen.» Nerad je Fice ubogal, Dizma pa se je izmuznil na dvorišče in tiho odprl vrata za vodo. Obstal je pred lepakom, medla svetloba je oblivala slike. Fant jih je v duhu oživiljal. Star lev, ki je skakal skozi obroč, je pričel renčati in odpirati gobec.

V tesnih, huzarskih hlačah je stal sredi kletke krotitelj in vžigal z bičem po njem. Dizmi se je krčilo srce. V drugem kotu so se vrstili sloni, pahljali z uhlji in prožili rilce. Spodaj je držal na glavi gospod v fraku, s cilindrom v roki visoko lestev; na zadnji prečki se je na eni nogi in roki razpelo v zrak vitko dekletce. Dizma je razložil tresljaje lestve. Doma, na dvorišču so že nosili dolge drogeve na roki, palice na nosu, — ampak tako? Dolgo časa je premišljal to čudežno umetnijo, letečih angelov ni niti opazil. Ko se je ozrl, je bilo za vodo vse tiho, na dvorišču se ni zganila živa duša. Boječe je lezel ob hlevu proti stopnicam. Plašno se je ogledoval, njegovo dovzetno srce je čutilo krog sebe nevidna bitja, o katerih je oče tolikokrat pripovedoval, da se izprehajajo po dvorišču. Po vseh štirih se je plazil po stopnicah, zdelo se mu je, da bo vsak hip segla nevidna roka po nogi ali roki. Šele potem, ko se je krčevito zvil pod odejo, je pričel zopet mirno dihati.

Solnce je oblivalo široki travnik za železnico, kamor so se bosí pripodili. Cirkus je prihajal. V drevoredu so že stali vozovi, v nekaterih so kuhali. Okna so bila zavešena, kuštravi otroci so kričali in se lovili krog voz. Zdaj pa zdaj se je na stopnicah pokazala za silo oblečena ženska. Mala opica se je vrešče umaknila pod strop in pokazala Piku ostre zobe, ko jo je vščenil za rep. Fice je z odprtimi usti občudoval zeleno papigo. Dizma se je vzel na kolo in buljil skozi slabo zavešeno okno. Sredi voza je stalo mlado dekle in si zaspano urejalo bujne lase. Ker ni vedela, da jo nekdo opazuje, je razpela bele roke, ohlapna srajca je odkrila snežna pleča. Dizmi je zastala sapa, krčevito se je oprijel voza in strmел. Ni se ganil, bele roke so ga omamljale, da se mu je sušilo grlo. Dekle je bilo še očitno zaspano, sklenilo je za tilnikom roke in se ogledovalo. Ko je nagnila glavo, je zagledal Dizma belo obličje in rdeče ustnice. Tisti hip so ga temne oči opazile. Zakričala je, iz voza je planil debelušast človek in pričel vihteti težko gorjačo. Dizma je od presenečenja padel vznak, se hitro pobral in bežal za drugimi. Frgolinov je kazal še beže debeluhu osle. Ko so se umaknili, so obstopili Dizmo: «Kaj si videl?» — Dizma si je opomogel, toda pred očmi so mu še vedno sijale temne oči in nežne roke, bele kot sneg. Grenka sladkost, ki mu je drhtela v vseh udih ter mu krčila srce, je bila podobna bolečini. Zdelo se mu je, da je videl nekaj, česar živ človek ne sme vedeti. «Nič!» je zakričal in stekel na travnik, kjer so delavci hiteli s postavljanjem šatora. Mladi, zagoreli ljudje so zabijali železne droge. Po rokah in prsih so bili tetovirani z različnimi podobami kač, ženskih glav, celo konja je imel nekdo vrezanega v kožo. Kričali so v tujem jeziku, mišičaste roke so bile mastne in so se svetile v solncu. Med njimi se je sprehajal visok človek s pasjim bičem v orokavičenih rokah.

«To je direktor!» je važno pripomnil Pik. Ko je zagledal otroke, kako prodajajo zijala, jih je poklical k sebi. Pokroviteljsko je potrepljal Dizmo in Pika po rami in jim pokazal, da bi pomagali. Ponosni, da uživajo posebno gospodarjevo zaupanje, so priskočili k delavcem. Ni jim bilo mar, da so jih krepki udarci na železo elektrizirali do kosti. Kmalu je Fice prejel pošteno zaušnico in se je cmeril ob kostanju. Delavci so zabili droge, vrvenje in kričanje je naraščalo. Rezka gospodarjeva povelja so usmerjala delo. Dva visoka jambora sta se počasi dvigala, šator se je razpenjal.

Medtem sta se skozi drevored prizibala dva veličastna slona. Na hrbtu sta nosila priganjače, z rilci porivala težke vozove, iz katerih se je oglašalo razsrjeno renčanje zverjadi. Otroci so zapustili šator in jim drveli naproti. «Levi, tigri», je kričal Pik. Iz zaprtih voz se je širil smrad. Ozračje v drevoredu se je izpremenilo. Za prvimi vozovi so gonili mlajše slone, med njimi je bil črni afrikanski najživahnejši. Otroci so glasno občudovali njegove žlahtne okle, in ker sta pazila nanj dva priganjača, ga je domišljija ustvarjala za junaka med sloni. Pripeljali so mršave dromedarje, za njimi žirafi, ki sta vrteli majhni glavici visoko med kronami košatih kostanjev. Lepi in stasiti konji so hrzali pred vozovi, v katerih so vreščale opice, lajali šakali, nemirno stopicali beli medvedje.

Pri vozeh so se pojavili penzijonisti. Ocenjevali so živali, modrovali o cirkusu, pripovedovali zgodbe, ki so jih bogve kdaj brali o divjih zvereh. Otroci so napenjali ušesa in poslušali z odprtimi usti starega penzijonista, ki je baje doživel, da je cirkuški lev odgriznil glavo krotitelju. Drugi so se posmehovali, češ, da so te izstradane živali tako pohlevne kot ovčice. Otrokom niso bile vseč take porogljive opazke, oni so hoteli videti grozo, tisto grozo, pred katero jim je zastajalo srce, kadar je kdo pripovedoval o življenju tam v džunglah in na vročem saharskem pesku. Novi svet, ki je zrastel na miroljubnem travniku, jih je tako zamamil, da se jim je zdelo vse čista resnica.

Sprevod se je ustavil. Hlapci so izpregali konje in pripeljali slone, da bi zrinili vozove na določena mesta. Kdor ni imel posla, je izginil pod šatorom, da bi pomagal pri dviganju jamborov.

Dizma se je motovilil pri žirafah, ko mu je nenadno vzkipelo hrepenenje, da bi zopet videl blede obličje. Nič ni rekel, le z roko je zakrožil in stekel tja proti vozu. Oblila ga je rdečica, čutil je, da ga je pri srcu zaskelilo. Molče se je naslonil na bližnji kostanj. Tam na vozu je stala ona. Lahna oranžasta obleka ji ni pokrivala kolen, v solncu so bile roke še bolj bele kot zjutraj. Dizmi se je zdelo, da ji žari glorijska nad temnimi lasmi. Gledala je proti šatoru, toda vidno je bilo, da je ne zanima vrvenje. Naslonjena

na ograjo je strmela bogvekam. Dizma se ni ganil, ni dihal, v sladkem drhtenju je povešal roke. Tačas se je pripodil Pik s tovarišijo. Ustavili so se tik pod stopnicami. Dizma je odprl oči. Dekle se ni zmenilo zanje in jim ni privoščilo pogleda, dokler se ni Frgolinov izzivalno razkoračil pred njo ter se zadrhl, posnemaje tuji jezik: «Koša šinjora?» Dekle je lahno okrenilo glavo in uprlo vanj temne oči. Tako žalostno so blestele te temne oči, da je Dizmo zbolelo pri srcu. Nedvomno jo je Frgolinov hudo užalil. Dizmi se je zdelo, da izraža blede obličje bolešno grenkobo. Nič ni premišljal, planil je izpod kostanja, se zakadil Piku v hrbet ter ga v trenutku podrl na tla. Pik se ni mogel braniti, oni ga je tiščal za vrat, le z nogami je obupno razbijal po tleh. Ko ga je Dizma izpustil, se je ozrl za hip vanjo. Začudeno je opazovala pretepača, nič ni kazalo, da bi bila Dizmi hvaležna. In vendar je bil Dizma tako verno zamaknjen vanjo, da je v domišljiji videl hvaležen smehlaj na ustnicah. Razjarjeni Pik je kričal še na tleh, takrat je dekle že izginilo. Dizma se niti ozrl ni na Pika, kakor brezumen je skakal krog voza, od veselja ni vedel, kaj bi počel, in se zopet kriče zagnal proti šatoru.

Frgolinov je kmalu pozabil na nezgodo in je vneto razlagal Dizmi: «Največji cirkus, kar jih je bilo.» Šator na dva jambora je bil postavljen, ko je zvonilo poldne in so se otroci osuplo spogledali. Fice jim je olajšal vest, češ, saj ni očeta doma.

Hlapci so še napenjali vrvi, gospodar je zadovoljen ogledoval delo in dajal kratka povelja. Ko je zopet postal pri otrocih, jih je prijazno pogledal in ogovoril: «Tri macke, cirkus nic placala.» Frgolinov je zavrtel glavo: «Se razume. Fantje, tri mačke, zastonj v cirkus.» Dizma je žalostno zašepetal Ficetu: «Oče ne pusti.» Fice je povetil glavo. Pik se jima je rogal: «Pinkeljčka. Meni mati nič ne reče.» Dizmo je poparilo, prejšnja samozavest ga je minila. Še enkrat se je ozrl tja proti šatoru, kakor bi se sramoval pred njo, da mora biti pokoren očetovi zapovedi. Z rahlo žalostjo je odhajal proti domu, ko je že davno minilo poldne.

Po kosilu so se zopet zbrali na dvorišču. Dizma je bil razposajen, da ni vedel, kaj bi storil. Kakor hitro je zaprl oči, so se mu prikazale bele roke. Iz solnčnih žarkov je sijalo zamišljeno obličje v taki nadnaravni lepoti, da ga je večkrat stisnilo v prsih. Pod stopnicami sede je snoval početja. Ko je videl, da se Fice, Pik in Linče pretegujejo pod orehom, se mu je rodila misel.

«Fantje, naredimo cirkus!» V hipu so bili vsi pokonci in poslušali nasvete. Fice je moral začrtati na dvorišču velik krog. Pik je vzel bič in stopil v sredo. Medtem ko je Linče izvajal overturo na glavniku, se je podal Dizma v hlev, da bi pripeljal miroljub-

nega Prama na dvorišče. Konj je stal pri jasliah in se je nerad ločil od krme. Toda Dizma ga je vlekel neizprosno za sabo. Pram ni bil vzgojen za cirkus, zato je stal pohlevno pred krogom in čakal, kaj se zgodi. Dizma je postavil kozo, da bi se vzpel na konja. V naglici si je napravil stremena iz vrvi in se skobacal na hrbet. Konj se ni premaknil, le začudeno se je ožiral. Dizma je kričal navodila za predstavo. Fice se je moral postaviti v pozor, Pik je pokal z bičem, Linče je sviral ognjevito koračnico. Toda Pram se ni ganil, ker ni razumel, kaj nameravajo z njim. Dizma je priganjal, vse zaman. Spustil se je s konja in skočil v drvarnico. Pajdaši niso videli, da si je privil na pete bodičaste, žične ostroge. Smehlja se je zopet povzpел na konja ter zapovedal minutni molk. Nato je Linče udaril koračnico. Dizma se je zravnal, se vzpel v stremenih in krepko dregnil Prama v trebuh. Fantje se še niso zavedeli, ko je že ležal Dizma na tleh, kredasto bled. Tiščal se je za trebuh, solze so mu silile v oči, konj pa se je mirno okrenil in zavil v hlev. Prepozno. Tačas se je pojavil na hodniku stari Medja in trenutno pregledal, kaj se vrši na dvorišču. Fice ga je prvi ugledal. Izvil se mu je prestrašen krik: oče!, kar je pomenilo, reši se, kdor se more. Pik se je zavihtel čez plot, Linče je zbežal v drvarnico, Dizma se je s težavo pobiral. Težki koraki po stopnicah, Fice se je boječe stisnil v kot in s strahom opazoval, kako je oče zgrabil Dizmo za vrat ter ga dvignil kot pero. Nato se je zgoraj na zadnji stopnici vdano zvil v klopčič in trepetaje poslušal hlipajoči jok, ki se je skozi sobe in kuhinjo razlegal po dvorišču. (Konec prih.)

J E S E N S K E T E R C I N E

A N T O N O C V I R K

Kako so prazni dnevi — brez ihtenja
vetrov, le včasih od nekod glasneje
prevzame drevje tajen šum drhtenja.

Na mesto pada dež in na aleje,
neslišno kakor bi se bal zbuditi
srca. — Le včasih solnce se nasmeje.

Ponoči pozno slišim ure biti.
Na tlaku se zbudi korak samotni.
Kdo v dežju mora sam sedaj hoditi?

Na licu čutim sna dotik slaboten,
šepet poslušam v sanjah ust neznanih
in slutim le besed pomen begoten.

samezne države niti manjšine ne morejo pravnóveljavno spraviti pred svet kake kršitve, ta pravica je rezervirana samo članom sveta. Vendar so umele države, ki so članice Društva narodov, a ne sveta, tolmačiti besedilo § 2. člena 11. pakta Društva narodov tako, da lahko pravnóveljavno spravijo pred svet kršitve določil o zaščiti manjšin. Kakšne so sankcije za primer kršitve teh obveznosti, iz pogodb ni razvidno. Kajti pogodbe govorijo samo splošno, da podvzame svet v primeru kršitve po lastnem preudarku mere, ki se mu zde v danem primeru primerne in učinkovite. Dosedanja praksa je pokazala, da se omejuje svet na vlogo garanta-posredovalca in da ni skušal do sedaj v nobenem primeru izsiliti svoje odločitve (Mandelstam, o. c., str. 494. «... que le Conseil n'a jamais chercher à imposer une décision à l'Etat, objet d'une plainte, mais s'est efforcé, au cours des negotiations, à lui faire accepter les solutions qu'il jugeait conformes à l'intérêt international»).

Vse določbe mirovnih in manjšinskih pogodb, nanašajoče se na zaščito manjšin, so samo splošne, bolj principi kot določbe, zato so potrebni za njih izvrševanje posebni zakoni v posameznih državah. Samo določbe o državljanstvu, ki pa se tukaj niso upoštevale, ker je smatrati, da je ta snov danes definitivno urejena, so čisto konkretne. S tem prihajamo k težišču vsega vprašanja: ali bodo države izdale posebne zakone, ki bodo resnično oživitvili principe, postavljene v zaščito manjšin v mirovnih in manjšinskih pogodbah? Ker imamo že razne take zakone, kakor n. pr. češkoslovaški jezikovni zakon, poljsko uredbo o uradnem jeziku pri sodiščih in notarijatu v nekdanjih pruskih delih Poljske, estonski zakon o avtonomiji, se vidi, da so vsaj nekatere države izvedle predpise o zaščiti manjšin in da so šle celo dalje, nego so to zahtevale mirovne pogodbe. Primer: estonski zakon o avtonomiji, dasi Estonska ni zavezana k zaščiti manjšin. Vendar je to bolj formalna stran tega vprašanja, tudi če bi bile vse prizadete države izdale že potrebne zakone: kajti bistveno je, ali se ti zakoni izvajajo in kako dolgo se bodo izvajali. (Konec prih.)

L E T E Č I A N G E L

J U Š K O Z A K

(Konec.)

Dizma je moral klečati v kotu pri postelji. Nekaj časa je srborito razbijal z nogami po tleh, ker ni moglo srce preboleti krivice, da bi moral klečati sam v tem lepem, solnčnem dnevu, sedaj, ko se Pik, Linče in Fice podé doli po cesti. Jeza je bruhala zoper očeta, ki je od nekdanj krivičen, da jim ne privošči najmanjšega veselja. Za hip se je pomiril, pa je takoj zopet vzbesnel, da ne

more v svoji nemoči streti te železne pesti nad sabo. Bobnelo je po postelji, udarjal je s čelom ob tla, rjovel in zategoval, da bi se ga moralo usmiliti kamenito srce. Toda oče se je v sosednji sobi molče izprehajal gori in doli. Tedaj se je Dizmi zazdelo, da se mora svet porušiti od krivice, ki se mu je zgodila. Obšla ga je želja, da bi umrl, za kazen trinogu, ki hodi v sosednji sobi gori in doli. Iz žepa je potegnil vrvico. Napravil je zanko in jo pritrdil ob končnici. Počasi se je spuščal na tla. Zanka se je ožila, zadrgnila je vrat, žile so se napele, kri mu je udarila v glavo, da bi lobanja počila. Od bolečine in strahu je vzkrilil z rokami, vrvica je spolzela s končnice. Hitro je odmotal zanko; tiščalo ga je v grlu, pred očmi mu je bila megla, da je komaj gledal. Ustrašil se je bolečine, videl je, da ni lahko umreti. V zapuščenosti je le še bolešno ječal. Sedaj ni mislil več na očeta, na one za vodo, pojemał je od tegobe. Ko mu je opešal glas in so se posušile solze, je zaril glavo v blazine ter ždel tiho ob postelji. V tej obupni bridkosti se mu je porajala zavest junaštva.

V sobi se je mračilo. Oče se ni ganil nikamor. Dizma je videl, da ni rešitve, ostati bo moral do večerje. Pričel si je preganjati čas. Že od nekdaj si je rad trdo zatiskal oči, da so mu migljale v temi svetle pike, mavričasti utrinki. Ko jih je poizkušal zopet pričarati, je vzbrstelo v prsih skrivnostno hrepenenje. Previdno se je ogledal, če ga nihče ne opazuje. Nato je zamižal, pritisnil glavo v blazine in čakal, da bi se mu prikazal tisti obraz, pred katerim ga je zjutraj tako pretreslo. Želel ga je videti v podobi, ne pa v mislih. V duhu je obnavljal sliko za sliko; kako je lezel na voz, se pritisnil k steklu in je zagledal bele roke. Kako je stala na ploščadi in se ozrla vanj z vdanim, boleznim pogledom. Kakšno obleko je že imela? Vse zaman. — Le mislil je nanjo, v podobi je ni videl. Hrepenenje je naraščalo, da je koprnel. Že od misli nanjo je pozabljal krivico, svet se mu je zdel nebeško lep, kakor da se je prikazal na nebu bleščeč meteor, ki je izpremenil sedanjjo podobo zemlje. Zaman. Podobe ni mogel pričarati. Sedel je na tla, si pokrıl oči z dlanmi in tiho šepetal, kako se je zjutraj zgodilo, parkrat zaporedoma. Nenadno se je skrčil in zaprl ustnice. Bežen hip. — Iz teme so se izvile razgaljene roke, ki so od zadaj oklenile nežno glavo. — Zakaj tako drhti in se zvija od koprnenja, da bi se v najgloblji tišini dotaknil teh rok, zakaj ne more nič misliti in vre iz njega neukrotljiva želja po njej, tega Dizma ni vedel, niti ni premišljal. Bilo mu je deset let. —

Poslednji prameni zahajajočega solnca so posijali v sobo. Očetovi koraki so utihnili, čez čas so se odprla vrata, Fice se je priplazil. Dizma je radovedno izpraševal, ali je oče kaj omenil o cirkusu. Fice je žalostno odkimal. «Nocoj ne pojdemo», je sklepal

Dizma. Takrat je potrkal Frgolinov na okno. Ko sta previdno odprla, jima je zakričal: «Ti, mati je vzela tri iz cirkusa na stanovanje.» Tako hitro je zbežal, da ni mogel Dizma nič izvedeti.

Pri večerji se je očetu že otajalo srce. Visoko so se mu vzbočile obrvi, z obžalujočim glasom je izpregovoril: «Nocoj bi šli v cirkus, če ne bi ...» Dizmovo uho je razločilo, da je očetu nemara prav tako žal, kot njemu, zato je molčal. Tudi Fice, ki je povešal obrito glavo na krožnik, je vedel, da mora zmagati očetova trma. Ko so vstajali, je oče obljubljal: «Jutri zvečer, če bosta ubogala.»

Nocoj sta se preHITEVALA v poslušnosti. Izpod odeje se je še nekaj časa oglašalo zadovoljno hihitanje, pa je kmalu v temi zamrlo. Dizma se je pokrtil čez glavo in se tako zvil pod odejo, da mu je bila brada med kolena. Željno je pričakoval, da bi se mu prikazal jutranji obraz, toda spanec mu je ugasnil notranji vid.

Popoldne so se zbrali pod orehom na dvorišču. Frgolinov je bil prejšnji večer v cirkusu. Razgreto je pripovedoval, da so mu dovolili vstop za tri mačke. Danes ima v zaboju pod posteljo že zopet dve. Širokoustil se je, kako je lev pred njegovimi očmi eno raztrgal. Dizma je verjel vse, tudi lažem. «Predstava je bila imenitna. Toliko, da ni tiger razmesaril gospodarja na drobne kosce.» Fice je kar požiral pripovedovanje. «Tiger je renčal, zarjovel in planil z odprtim žrelom proti gospodarju. Takrat so pričeli streljati z revolverji.»

Dizma je zvedavo izpraševal: «Kaj počno Vaše iz cirkusa?» «Jih nič ne vidim. Zjutraj so odšle zgodaj, imajo skušnjo.» Nato je zaničljivo pristavil: «Suhe pretege. Gori po zraku se mečejo.» Pik ni imel obstanka. Do večera mora imeti tretjega mačka. Po-brisal jo je z dvorišča.

Dizma in Fice nista mogla pričakati večera. Dan se jima je vlekel kot testo. Oče ni ves dan omenil cirkusa, skoraj bi bila pričela obupavati. Šele proti večeru se je zablestelo ugodno znamenje. V kuhinji sta zvedela, da oče ni šel z doma. Sedla sta za mizo, še preden je dekla postavila krožnike na mizo. Tedaj se je prikazal oče. Srce jima je vztrepetalo od veselja, ko sta ga zagledala, praznično oblečenega, z okroglim cilindrom na glavi. Večerjal je kar pokrit. Nato so šli, on v sredi, ob vsaki strani po eden, in so se držali za roke. Vso pot sta mu pripovedovala, kaj sta že videla. Zdaj se nista več bala, da bi se vrnili.

Bleščeče obločnice so svetile nad vhodom in so žarko obsevale temne kostanje v drevoredu. Rinili so se skozi gnečo pred blagajno, v kateri je sedelo debelušasto, črnooko dekle z belimi lici kot sneg. Stekleni biseri so ji zvenkljali na vratu in golih rokah. Dizma je opazil, da se je oče parkrat ozrl nanjo, že potem, ko je prejel vstopnice. Med livriranimi lakaji, ki so pregledovali vstop-

nice in odgrinjali zaveso, so imeli nekateri obraze, da je bilo Dizmo skoraj strah pred njimi. Nasproti vhoda je bil postavljen visok oder; cirkuški godci so pihali na pihala, in zamolklo je golčal bas. Dizma je ves prevzet stopil v skrivnostni, medlo razsvetljeni prostor. Nad areno, potreseno s svežim žaganjem, je bilo ozračje soparno in nasičeno z vzduhom iz konjskih staj, parfum se je mešal s potom. Dizmi so se širile nosnice, ko je vdihaval ta cirkuški zrak, gosti in mamljivi, da mu je dražil domišljijo. Vhod pod odrom za godbo je bil zavešen s težkimi baržunastimi zavesami, kedaj pa kedaj je izza njih pogledal moški ali ženska. Lakaji v živordečih frakih so skakali med ljudmi, jih vodili na sedeže, podili zastonjkarje, ki so se poizkušali vtihotapiti zdaj tu, zdaj tam pod plahto. Fice je opazil Pika visoko gori na stojišču in mu dal znamenje. Dizma pa je upiral oči le tja v zaveso. V areni so še enkrat povlekli po žaganju. Medja je mogočno pokazal vstopnico, z globokim poklonom jih je spremljal lakaj do lože tik pod odrom. Dizma in Fice sta se trudila na vse načine, da bi videla za zaveso. Ko je smuknil skozi lakaj, se je toliko odgrnilo, da sta opazila konjsko glavo.

«Oče, konj že čaka!» Fice je silil v očeta, ki je sedel dostojanstveno in odzdravljaj znancem. Za Ficetove besede se ni zmenil, zbadljivo je pripomnil: «Poglej jih Oreškove, za meso nimajo, v cirkus pa morajo.» Nato je pogledal na uro in tako nejevoljno opozoril, da imajo zamudo, kakor da bi z ozirom na važnost njegove navzočnosti ne bili smeli odlašati. Na odru je še vedno globoko sopol bas, toda živahno tekanje lakajev je napovedovalo pričetek. Pred zaveso se je prikazal gospodar. Otroka sta ga takoj spoznala, nocoj je vzbujal njuno občudovanje. V fraku in cilindru se jima je zdel še višji, čutila sta, da se more edino direktor tako hladnokrvno ozirati po areni. Počasi je slekel desno rokavico, izza gardine mu je strežaj pomolil bič. Tedaj je godba za hip utihnila. Vse oči so se hkrati uprle pod oder. Prožno je skočil direktor v areno, se lahno priklonil in tlesknil z bičem. Lakaji so se hitro postavili v red, godba je udarila koračnico. Baržunasta zavesa se je razdelila, izpod odra je planil v areno visok belec, z veliko črno liso na čelu. Na njem je sedela vitka balerina, ki se je takoj z lahnim vzklikom vzpela na noge, da je stala na bleščem hrbtu ter se smehljala ljudem. Konj je drvel v krogu, direktor se je obračal za njim in ga priganjal z bičem. Dekle se je nagnilo v areno, v največjem diru je sprostrlo levo nogo ter se z razpetimi rokami držalo na desni. Dizmi se je zdela nebeško lepa; tako lepo oblikovana meča, mišice v stegnu napete, frfotajoče belo krilce, bila je kakor metuljček. Utripalo mu je srce, krčevito je stiskal roke na kolenih. Tedaj je spolzela s konja, pre-

skočila areno, da bi se v skoku povzpela na konja. Direktor je tlesknil z bičem, konj je pospešil tek. Dekle je omahnilo in vzkliknilo. Dizmi se je zdelo, da so se ji zaiskrile oči in se ji je bolešno spačilo lice. Stekla je na nasprotno stran in pričakovala dirjačega belca. Ostro je zažvižgal bič, dekle je zvonko vzklikalo. Še enkrat se je odgnalo, skoraj viselo je v areno in že je obstalo na širokih bokih. Navdušeno ploskanje jo je pozdravljalo. Tudi Medja je smehljuje ploskal in mežikal otrokoma. Konj je švignil mimo njih skozi zaveso, mala jahalka je odskočila in še parkrat priskakljala v areno. Dizmi se je zdela zdaj na tleh tako majhna, da bi se lahko z njimi igrala.

Medja je potisnil cilinder na čelo ter hvalil z občudovanjem: «To je umetnija!» — «Kaj, oče?» — «Ona in konj.» Ni še izpregovoril, ko so pričeli valiti v areno veliko preprogo. Medtem ko so jo lakaji razgrinjali, se je pojavil med njimi debelušast človek z okroglim, zelenim klobučkom na glavi. Sprva ni nihče vedel, kaj hoče. Z roko je delal, kakor bi nekaj lovil. Dizma in Fice sta se naslonila čez ograjo. Visoko gori pod šatorom je pričel žvrgoleti škrjanček. Razločno so gledalci slišali, kako se spušča iz zračnih višin. «Tiče posnema», so vzkliknili vsi trije. Dozdevni škrjanček mu je priletel na dlan in zopet izginil v 'zračnih višavah'. Med ploskanjem so se drug drugemu smejali: «Sem mislil, da ima res tiča!» Nevidni vrabci so čivkali, skovikali so čuki, prepodil je jato jerebic, sladko se je oglašal kanarček, viharo navdušenje je prevzelo gledalce, ko je mož pričel loviti mala piščeta, na vse strani bežeča pred njim. «Kako ljudje denar služijo», je modroval Medja, ni pa znal radovednima otrokoma razložiti, kako je mož pričaral različne glasove.

Resnobno so se oglašali na odru rogovi, ko sta prišla v areno mlada Indijanca. Fant se je postavil ob leseno steno, dekle je vzelo ostro brušene nože. Pričela jih je metati proti fantu. Nož se je za nožem pičil v mehki les, kmalu je bila fantova glava obkrožena z ostrimi rezili. Medja se je okrenil: «Hudič, da ne morem gledati!» Fanta pa sta požirala z očmi. «Oče, zdaj poglej!» je glasno kričal Fice. Indijanec je stal razkoračen, z razpetimi rokami ob steni. Noži so mu pikali ob vsem telesu, da se je zdel prikovan. «Mene kar zebe», je razlagal oče.

Indijanca sta se poslovila. S huronskim vpitjem so se privarili v areno klovni. Otroka sta skočila s sedežev in se glasno režala šarastim norcem, ki so se prekopicavali, klofutali in preobračali kozolce. Nato so se živahno pomenkovali. Otroka nista razumela, za kaj gre. Oče jima je tolmačil: «Stavijo, da onile debeli ne prenese košare jajc na nosu do vrat.» Stava je bila presekana, lakaj je prinesel košaro z jajci. Najdaljši med njimi je vzel iz košare

jajce ter preizkusil trdoto. Rumenjak se mu je pocedil po roki. Ko se je še enkrat uveril, da so jajca pristna, je izročil košaro debelemu, ki jo je nataknil na drog in si ga postavil na nos. Nekaj časa je dobro držal ravnotežje. Približal se je loži, kjer so sedeli Medjevi. Tik pred ložo se je spotaknil, drog se je nagnil, iz košare so pričela leteti jajca. Ljudje so zakričali. Medja je preplašeno odskočil iz lože med višje sedeže. Toda jajca so bila ponarejena in privezana. Tako bliskoma se je vse to zgodilo, da so gledalci udarili v bučen smeh in se je Medja ves zardel vrnil v ložo. Debeli klovn se mu je klanjal in se opravičeval, da je bilo Medji še bolj nerodno. Fice se je hahljaje nagnil k Dizmi: «Če bi mu midva tako naredila.»

Komaj so se klovn prekotalcali iz arene, je prišel zopet direktor. Njegova točka. Deset krasnih, črnih konj, razporejenih po velikosti. Godba je igrala dostojanstveno koračnico, plemenite živali so se v diru križale, poklekovale, plesale ter se naposled vzpele druga na drugo, da je stala sredi arene živa, črna piramida.

Klovn je naznanil odmor. «Slavno občinstvo je vabljen v menežarijo!» Medja je z zanimanjem ogledoval konjsko stajo in hvalil lepe živali. Dizma se je oziral na vse strani in opazil med hlapci tudi Indijanca, kar se mu je zdelo neverjetno poniževalno za artista. Cirkuske dame so se izprehajale po menežariji, bile so nališpane, da Dizma še ni videl podobnih med mestnimi gospemi. Skrivaj je opazoval očeta, ki se je večkrat tako zagledal v te dame, da sta ga zaman izpraševala, kakšna žival je v tej ali oni kletki. Čutil je, da je cirkus tudi za očeta skrivnostni svet, v katerem živijo ljudje, ki ne poznajo nobenih takih predpisov in obzirov, kot jih je bil vajen doma. Očeta mikajo te dame, ki se vedejo tako svobodno, ker ne poznajo ozkih domačih sten in živijo le svojemu vzvišenemu poklicu.

Zvonec je vabil. Direktor je izpremenil spored, da bi podvojil zanimanje. V indijskega maharadžo preoblečena deklica je stopila med slone. Mogočne, težke živali so bile poslušne kot otroci; pahljali so z uhlji in topo upirali očesca v maharadžo. Pohlevno so se vrteli, sedeli na tleh, stopicali drug za drugim s prednjimi nogami po zagraji arene, se ujčkali in plesali. Le redko je kdo pozabil, kaj mora storiti in se je nerodno okrenil v lastno smer. Celo otroka sta živo čutila, da je za vselej ukročena strašna sila v teh ogromnih telesih. Ljudje so slabo ploskali, molče so strmeli v areno, kakor da jim je tesno pred to sivo, neizmerno melanholijo.

Za sloni so se zopet od vseh plati pripodili klovn in uganjali burke, dokler so lakaji sredi arene postavljali na nizkem odru male igračke, posteljico, mizico, stolčke, prav tako majhne, kakor

se z njimi igrajo otroci. Dizma in Fice sta nekaj časa negibno strmela. Majhna, dresirana opica si je pred njimi slekla površnik, sedla k mizici, naročila čašo likerja in zvrnila. Nato si je prižgala cigareto. Kadar je potegnila, je vselej bolešno utripnila z očesci. Nato se je splazila na kolo in se odpeljala po odru. Tedaj je gromoviti smeh pričel mešati ubogo žival. Pozabila je, da mora sesti na stol pri postelji in se sezuti. Neusmiljeno ji je gospodar navil uho. Precej časa je poteklo, da se je zavedela in se sezula, pričela slačiti nogavičke, suknjič in hlačke. Nebogljenost je stala v srajčki pred posteljo. Pritisnila je na gumb, nočna svetilka na omarici se je užgala. Nato je odprla vratca in izvlekla belo posodo. Otroci so rjuli od smeha. Ko je počenila, da bi opravila potrebo, sta Dizma in Fice odskakovala na stolih. Naposled je zlezla pod odejo in ugasnila luč. Ljudje so ploškali, da so jih peklo dlani. Mali opici pa so se žalostno svetile oči, otožno se je priklanjala, kakor je bila zdresirana, da se mora zahvaliti za priznanje, ki ga menda ni čutila. Ko so se ljudje umirili, je dejal Medja, čeprav sam ni vedel, zakaj: «No, zdaj pogledaj človeka!» Za njim je sedela gospa iz predmestja, ki je vsa zasolzena od smeha venomer vzklikala: «Oh, saj počim.»

Lakaji so postavili v areno desko z velikim, čitljivim napisom: «Mrs. Špiridonove, leteči angeli, svetovna atrakcija.» Odmotali so dolgo lestev iz vrvi, visoko gori pa so odpeli dva trapeca, na katerih so blestele kovinaste prečke. Tišina pred nastopom. Lakaji so držali zaveso in odrinili zagrajo. V poslednjem hipu je skočil eden v areno in popravil preprogo. Dizma je opazil, da so privarili do arene veliko mrežo. «Nevarna stvar», je pripomnil Medja. In že so stale sredi arene tri sestre v azurno modrih trikojih s srebrnimi zvezdami na prsih. Bile so si zelo slične, le vsaka za glavo višja od druge. Najmlajša je bila ona. Dizmi je kri zalila lice, stisnil se je na stol, srce mu je slišno utripalo. Ni trenil z očmi od nje. Stala je pod lestvo in se z nasmeškom ozirala v starejši sestri, ki sta že plezali v višino. Goste lase je imela tesno spete zadaj na tilniku. Nato se je dvignila kakor veverica, lahno so se ji napele grudi. Dizmi se je zdela tako lahna in nežna, kakor bi telo ne imelo nobene teže in bi bila le zgolj čista lepota. Navadne obločnice so ugasnile, v temi jih je žarko osvetljevala luč iz žarometov. Blestele so srebrne zvezde na prsih. Hitro so se menjavali prizori. Dizma se je oklenil stola, roke so mu drhtele. Tam gori so se stoje v veletoču vrtele kot živa kolesa. Potem je obvisela v zraku veriga teles, najmlajša je bila spodnja. Zdaj in zdaj se je izvil kateri rahel vzklik. In zopet se je veriga v lastnih udih dvignila ob sebi, vse tri so stale na trapecu. Ljudje so molče strmeli v višino. Tedaj je dala godba bučno znamenje. Lakaji so prihiteli

in razpeli mrežo nad areno. Grobna tišina je zavladala v cirkusu. Starejša je zatočila srednjo, da se je v letu lahko oprijela nasprotnega trapeca. Vse tri so ostro pazile druga na drugo. Na nasprotnem trapecu je srednja dvignila roke, starejša na tej strani je vzela najmlajšo na rame in ji čvrsto oklenila roke. Dizma je čul vzklík: «Eli!» Ljudje so vstajali s sedežev. Tisti hip se je starejša z mlajšo zatočila, roke so se razpele, spustile in Eli se je skozi zrak zazibala k srednji, ki jo je prav tako v veletoču ujela, kakor jo je starejša izpustila. Nekdo je poizkusil ploskati, pa je moral utihniti. Zgoraj v zraku sta se starejši vrteli v kolesih, mlajša pa je plavala po zraku od ene do druge. Od časa do časa je svisnilo: «Eli!» Nenadoma se je veriga sklenila, Eli je zvezala obe sestri, takoj nato so obstale vse tri na trapecu in se poklonile ljudem.

Vžgali so obločnice, godba je svirala veselo koračnico, ljudje so besneli od razburjenja. Medja je stoje ploskal. Dizma pa je trepetal na stolu in ni mogel izpregovoriti besede, tako se mu je izsušilo grlo. Žareče oči so bile uprte v Eli, ki se je prva spustila na tla in odbrzela iz arene. Ko je hitela mimo lože, je opazil Dizma, da se ji je lice izpremenilo in se ji oči zopet tako žalostno svetijo. Kadar jih je ploskanje priklicalo nazaj v areno, se je vselej prisiljeno nasmehnila. Dizma je slišal očeta, kako je razlagal Ficetu: «Takim že v mladosti polomijo kosti.» Od sladkega genotja se ni mogel premakniti, drhtel je, kakor bi ga zeblo. Zdaj je poznal njeno ime. Neslišno so se pregibale ustnice: «Eli, Eli!»

Lakaji so pričeli postavljati v areni ogrodje za železno kletko, v katero spuste divje zveri. Pred ložami se je prikazala Eli. V ohlapnem plašču je ponujala fotografije treh sester Špiridonovih, letečih angelov. Medja je kupil. Dizma je krčevito lovil pogled, toda Eli se ni ozrla nanj, otožno se je zahvalila in se vila dalje med sedeži. Oče ga je moral dregniti, tako se je zagledal. Na podobi njeno lice ni bilo vidno, ker je bila slikana visoko na trapecu. Vseeno jo je Dizma krčevito stisnil na srce.

Predstava z levi in tigri ga ni več zanimala, venomer se je oziral proti zavesi, da bi jo še enkrat videl. Ko je stari lev skakal skozi obroč, se je prikazala. Bila je oblečena kot takrat zjutraj. V areno se ni ozrla, malomarno je odšla, Dizma ji ni mogel pogledati v lice.

Domov grede je Medja hvalil cirkus. Zavili so v temne ulice, otroka sta se obešala na očeta. Dizma je pozabil vse, nocoj je nosil v srcu veliko skrivnost. Drgetal je in ni vedel, ali od hlada ali od vzklíka: Eli!, ki mu je še vedno zvenel v ušesih. Izpraševal je očeta, kaj mu je bilo všeč. Medja je poveličeval konje in se smejal klovnom, ki jih ni še pozabil. Užaloščeno je Dizma poudaril: «Meni najbolj leteči angeli.» Če bi oče pazil nanj, bi bil

moral čutiti, kako se mu trese glas. Pa je le modroval: «Takim polomijo kosti v zgodnji mladosti.» Dizma je radovedno izpraševal, kako se to zgodi? Oče je samozavestno razlagal: «Direktor pozna svoje ljudi in ve, kako jih bo izšolal. Takim otrokom zmehčajo kosti, potem jih vežbajo vse življenje.» Dizma je razmišljal o očetovi trditvi, zanj je bila Eli tudi z zlomljenimi kostmi resničen angel, kakršnega je včasih slutil v nebesih. Da bi še govorili o njej, je izpraševal očeta, ali ve, kako žive ti ljudje v cirkusu. Medja se je delal, kakor da ve in pozna vse; otrokoma so bili njegovi odgovori edino odločilni. «Slabo žive,» je pravil, «direktor jim plačuje malo, misli, da je boljše za ljudi in živino, če so lačni. Zjutraj in popoldne se pripravljajo za večerni nastop, potem predstava in spat. Dokler se ta ali oni ne ubije.» Dizma se je zdrznil, glas se mu je zatikal v grlu: «Oče, se jih veliko ubije?» Medja ni niti slutil, kako sinu utripa srce. «Veliko, skoraj vsi.» Dizma je s težavo zadrževal jok, imel pa je solzne oči. Grenko je mislil na Eli. Da bi se ubila, ne, tega ni mogel verjeti. Sočuvstvoval je v srcu, da so ji oči zategadelj tako žalostne in strme v solnce ter se ne ozro nikamor. Eli strada, Eli trpi vsak dan težke muke, sleherni večer zre smrti v oči. Občutil je vročo željo, da bi ji razodel, kako težko mu je zanjo. Kar bi želela, vse bi ji storil. Da bi le odprla ustnice in povedala, kako rad bi jo imel doma poleg sebe, doma v sobi.

Ko se je doma zvil pod odejo, je domišljija ustvarjala presrečne slike. Oče bi jo tako lahko vzel za svojo, pri jedi bi se ne poznalo. Živela bi lahko v sobici spodaj. Ko bi Dizma zjutraj vstal, bi jo zagledal zunaj na hodniku. Dekla bi prinesla zajtrk. Skupaj bi jedla, drug drugemu nagajala in se smejala. Potem bi se igrali na dvorišču. Nič več divjih iger, katerih oče ne mara. Z Eli bi čepela v kakem kotu in bi se pomenkovala vse do večera. Po večerji bi zopet sedela tesno objeta na hodniku in bi šepetaje gledala v zvezde nad košatim orehom. Njeno lepo, belo roko bi Dizma držal v svoji. Eli bi ne bila nič več žalostna, lahko bi se smejala.

V temi je Dizma tako goreče hrepenel, da ni bilo zanj med željami in resnico nobene razlike. Venomer si je ponavljal, da mora želeti, strašno želeti, pa se bo zgodilo. Tako živo je doživljal slike skupnega življenja, da je včasih razklenil prste, da bi stisnil belo ročico. Počasi se mu je pričela Eli v podobah izgubljati. Še jo je čutil poleg sebe, toda ni videl, kako gleda, ali se smehlja, ali je žalostna, kakšne ima lase, kakšno obleko. Mižal je in jo šepetaje klical: «Eli, Eli!» Teda mu je spanec zastrl privide.

Drugo jutro je dolgo sedel na postelji in se začudeno oziral. Kar je sinoči premišljal in doživljal, se mu je zdelo tuje. Le to je

vedel, da Eli resnično živi na svetu. Pričel je dvomiti, če bo mogel očeta preprostiti, da bi jo vzel za svojo. V dvomih ga je od koprnenja pričelo boleti srce.

Za vodo so se sešli s Pikom. Odkar je bil cirkus, se je Pik le redko prikazal. Otroci so mu zaupali, da pozna vse cirkuške skrivnosti, in Dizma bi bil rad prav danes marsikaj zvedel.

«Si videl naše pretege?» je zaničljivo vprašal Dizmo. «Tako bi se vsak znal zvirati.» Dizma je zardel in molčal, Ficetu pa ni bilo mar, da bi se zavzel zanje. Le očetovo modrost je predajal: «Takim že v mladosti polomijo kosti.» Pik se je živahno zasmel: «Tvoj oče je norec!» Oba sta ga užaljeno pogledala. Pik pa je bil zadovoljen, da se je maščeval nad Medjo, ki mu je že davno prepovedal domači prag. Čez čas je Dizma pritajeno vprašal: «Ali so še doma?» Frgolinov je zmajal z glavo: «Zgodaj so odšle. Danes pojdejo le starejše, mi je dejala Eli, nocoj ostane sama doma.» Dizma se je zavzel, ko je čul, da govori Eli s Pikom. Fant je zvedel novico bržkone od matere, pa se je vseeno bahal: «Kadar bi hotel, pa ne maram, je tako neumna.» V hipu je Dizmi vzplamtelo lice. «Tiho bodi, jaz jo imam...» Jecljaje se je okrenil. Frgolinov se je pričel divje smejati: «Čakaj, ji že povem, Špiridonovi zviri, da jo imaš rad.» Dizma se je sramoval, da je izbleknil skrivnost, toda zanesel se je na svojo moč, zaradi katere bo moral Pik molčati. «Besedo zini!» mu je zapretil. Frgolinov je plesal pred njim in se režal: «Pojdi z mano, pa jo boš videl. Jaz nosim vodo zjutraj v cirkusu.» Dizma se ni dolgo pomišljal. Misel nanjo je bila jačja kot strah pred očetom. Le Fice ni imel poguma, da bi zapustil dom.

Spotoma je Pik razlagal Dizmi čudne stvari. Bil je mlajši, toda v prostosti, ki jo je užival, je vedel precej več o svetu kot Dizma. «Sinoči,» je pravil, «sem se skril pod posteljo, ko so prišle domov. Videl sem, kako so se slačile. Še nikoli nisem videl tako oblečene ženske.» Dizmi je srce burno utripalo. Tako blizu njih, le zid ga loči, pa ji ne more gledati v lice. Frgolinov ima srečo, vselej in povsod. Od blizu jo je videl. Tako se mu je mešalo, da je bil kar omotičen.

Frgolinov je smuknil v konjsko stajo, kjer so ga dobro poznali. Hitro je prijel za čeber, šla sta po vodo. Molče jima je pokazal hlapec, katerega konja naj napojita. Sinočni lakaji so bili danes zamazani, goloroki hlapci, ki so čistili konje, da so se svetili. Nekateri so pometali, kidali in nastiljali. Iz arene so prihajali različni glasovi, tudi ženski. Dizma je ves čas napenjal vrat, kje bo zagledal Eli. Tiho je izpraševal Pika, ki je rezko odgovarjal: «Mene ne briga, tja noter poglej.» Dizma je spustil čeber, Pik se je postavil med tetovirane hlapce, pobral zavrženo cigareto in moško prižgal čik. Boječe se je motovilil Dizma pred zaveso, do-

kler se ni ojunačil in odgrnil. V areni je bilo vse drugače kot zvečer. Artisti niso bili preoblečeni, nekateri so se vadili, drugi pogovarjali. Tam na zagraji je sedela Eli v rožasti obleki. Malo-marno je križala noge, podpirala glavo in strmela gori v trapez, na katerem sta sestri glasno preizkušali novo vajo.

Dizmo je skelelo pri srcu, da je zajemal sapo. Vsi drugi obrazi so se mu zabrisali pred očmi. Bál se je, da ne bi vstala. Če bi se hotela ozreti vanj. Tudi danes ima tako žalostne oči. Dizma je pozabil lice in roke, kakor jo je videl prvi dan, le v oči se je zamaknil. Ni videl, da stoji zadaj za njim hlapec, ki bi rad v areno. Kakor da je na drugem svetu. Tedaj je zaslišal tuj glas, nekdo mu je prisolil tako zausnico, da se je opotekel na slamo, toliko, da ni priletel pod konja. Zapeklo ga je in mu zvenelo v ušesih. Bil je osramočen, da bi se najrajši pognal v plečatega hlapca ter mu pregriznil vrat. S takimi ljudmi mora živeti Eli, je bila prva misel. Molče se je pobral, zadrževal jok, da bi nihče ne opazil njegove sramote. Če bi bil doma, bi se že maščeval. V tem svetu pa se je čutil tako zapuščenega, da bi žrtvoval vse, če bi mogel biti kakor Frgolinov Pik, ki je stal med hlapci, držal roke v žepu in kadil cigareto. Potrt nad lastno malenkostjo se je podal k Piku in ga prosil, da bi šla domov. V srcu mu je dozoreval sklep. Dobro se je spominjal Pikovih besedi, da bo Eli nocoj ostala doma. Pik ga ni niti slišal, tako domačega se je že počutil med hlapci. Skozi stajo so prihajale sestre, Eli je bila zadnja. Postala je pri črnem poniju in se mu smehljala. Dizma jo je zapazil ter odrevenel. Videl je, kako je stopila k jaslim ter božala konjička po čelu. Kako so ji zažarele oči. Tudi Dizma bi se bil rad približal, skupaj bi božala ponija, toda ni se mogel ganiti. Bil je prikovan in je ves gorel od sreče. Eli se je ozrla za sestrkami in odšla. Hlapec je stal na poti in se ji ni umaknil. Dizmo je zbolelo, ko je videl, da se mu je morala izogniti. Nihče se ne zmeni zanjo, ki je lepa, kakor svetnica.

Pik je zaničljivo zamahnil z roko, ko je Dizma silil vanj: »Zakaj je nisi ogovoril?» Zdaj je čutil tako tesno vez med njo in seboj, da bi se oklenila drug drugega, kakor hitro bi izpregovorila besedo.

Pri kosilu mu je bila glava vroča in se mu je tako čudno bledlo, da ni prav nič slišal, o čem se pogovarjata oče in Fice. Jed mu ni teknila, vse je bilo presuho, da se mu je v grlu zatikalo. Oče ga je parkrat pogledal, opazil je njegovo zmedo. »Zakaj ne ješ?» »Ne morem.« Odložil je žlico in se pripravljaj na tisto težko besedo. Čim bolj je premišljal, kako bi rekel, tem bolj so se mu kalile misli. Vročina v glavi je naraščala, pred očmi se mu je meglilo. Oče je že pokôsil in se zagledal skozi okno. Dizma je

vedel, da prihaja poslednji trenutek. Brez zveze s prejšnjim pogovorom je bleknil: «Oče, ali bi prišla, če bi takole iz cirkusa vzeli za svojo?» Fice ga je debelo pogledal, v otroški preprostosti so se mu svetile oči. Medja se je ozrl na sina, nasršil je obrvi, nobene ni rekel, vstal je od mize. Dizma se je zmedel, skočil je na hodnik in pobegnil na dvorišče, kjer se je zaril v temen kotiček v drvarnici. Srce mu je tako bílo, da ga je čutil v sencih. Med njim in očetom je zeval tak prepad, da je od strašne bridkosti pričel ihteti, dokler ni izbruhnil v krčevit jok. Dolgo časa je tako preždel. Objokaval je svojo zapuščenost, neizpolnjeno hrepenenje po Eli, brez katere se mu je zdel svet neobljuden. Zdelo se mu je, da se ne more z nikomer več igrati, nikomur nič povedati, kajti brez Eli so zanj vsi le mrtve podobe. Popoldne je čul, da ga kličejo, pa se ni ganil iz kotička. Brezmejna žalost mu je postala uteha in je v trpljenju užival. Debela podgana je prilezla iz kota in ga nekaj časa ogledovala. Ker se ni premaknil, je pričela brezskrbno vohati po tleh. Ure so potekale, Dizma si je zatiskal oči in ves trepetal, kadar se mu je prikazala iz teme. Novo upanje mu je zvalo smehljaj na ustnice, drzen sklep se mu je zdel v polmračnem prostoru preprost in lahko izvedljiv. Čakal je večera in delal načrte. Ko je na dvorišču vse utihnilo, se je splazil za vodo in skozi sosedovo hišo na cesto. Oprezno je pogledal pri Frgolinki skozi okno. Dekleta so bila še doma. Skril se je v sosednjo vežo, da bi ga domači ne opazili. Videl je, kako se je vračal oče domov, glavo pokonci, cilinder na očeh. Kmalu se je odprla Frgolinkina veža, vse tri so odhajale. «Po večerjo gre», je mislil. Ko so izginile pri Znamenju, se je previdno pomaknil iz skrivališča, rahlo odrinil vrata pri Frgolinki in smuknil v vežo. Soba je bila zaklenjena. Vrnil se je na cesto in poizkušal pri oknu, bilo je le zaslonjeno. V skoku je bil v sobi.

Ko se je razgledal, je videl razmetano obleko, sladek vonj parfuma ga je objel. Zaprl je okno in se skril pod posteljo. Zdaj ni več premišljal, kaj počne. Včasih so mu zadrhtele ustnice. Rad bi bil molil, da bi se vrnila, pa ni mogel od razburjenja. Pričel je preštovati žeblje v deskah in ugibal iz liha in soda števila, če se bo uresničilo pričakovanje. Dolgo je bilo vse tiho. Nato je rahlo zaškripal ključ. Dizma se je zvil. Živo bitje je vstopilo v sobo; izpod postelje je videl, kako se premikajo boječe noge, tako tenke v gležnjih. «Eli!» mu je udarilo v glavo, tresel se je po vsem životu. Dekle je sedlo na postelj, pod katero je čepel in si sezulo čeveljčke. Dizma je zadrževal sapo, da bi ga ne izdala. Noge so se mu zdele tako čudovito lepe, kakor bi ne stopale po tleh, ampak po perju. V srcu ni bilo želje, le gledati, večno gledati bi hotel. Eli je stopila

k oknu in rožljala s posodo. Dizma je sklonil glavo, da bi jo videl. V medli svetlobi je razložil vitko postavo, glavo so mu prikrivali gosti lasje. Tedaj se je zgodilo nekaj, česar Dizma ni mogel prav razumeti. V sobo je težko pridrsala starejša ženska. Dekle je zakričalo, obe sta planili iz sobe. Dizma je počakal še trenutek, vrata so ostala na stežaj odprta, iz veže se je čulo srdito Frgolinkino hreščanje. Hitro je zlezel izpod postelje, toda v tistem hipu je bil moker od glave do pete. Nikamor ni pogledal, skočil je na okno, se pognal na cesto, bežal tako premočen, da se je za njim poznala sled. Stara Frgolinka je stala s čebrom v roki na pragu in kričala nekaj, kakor 'Medjeva baraba'. Fant je bežal kakor neumen pred zvonečim glasom, ki se je zanašal v Medjevo hišo, da bi opozoril vse predmestje, kakšni so 'boljši' sinovi. Preden so se pokazali ljudje na oknih, je bil Dizma za vodo in v drvarnici. Nekaj časa je trepetaje pričakoval, kaj bo. Zdaj in zdaj se bo oglasil oče, gotovo mu je Frgolinka povedala. Gori na hodniku je bilo vse tiho. Dizma je vedel, da večerjajo, le njega ni. Od mraza so mu šklepetali zobje. Nekdo ga išče, odpira shrambe. Pred drvarnico stoji. Vrata so se odprla. Zagledal je staro služkinjo. Rotil jo je, naj nikar ne pove očetu, kako ga je našla. Zlagal se ji je, da je padel v vodo, ko je lovil kapelje. Skrivaj mu je prinesla obleko in skrila mokre cape. K sreči ni bilo očeta več doma. Hitro je povečerjal in smuknil v posteljo, kjer si je ogrel premraženo telo. Ko se je zavedel, kaj se je zgodilo, ga je napadel sram, da ga je pod odejo oblivala rdečica. Boječe se je stisnil, ko je začul v sosednji sobi očetove korake. Ustavljalo se mu je dihanje, ko se je oče razgledoval v otroški sobi. Nič. Odšel je. Dizma se je oddahnil, upanje, da ne ve, se mu je utrjevalo. V prsih pa ga je zapeklo. Tako blizu je bil in ni mogel z Eli spregovoriti niti besedice. Ne, Eli ni bila kriva. Stara Frgolinka ga je opazila. Eli bi ne bila stekla iz sobe. Začudila bi se, kaj počne pod posteljo, ko bi ga zagledala. Ko bi ji povedal, da ne more živeti brez nje, bi ga objela s tistimi lepimi rokami in sedela bi na postelji, tesno drug ob drugem. Vse bi ji povedal. Lepo bi jo tolažil, nemara bi se mu celo zjokala ob rami. Neločljivo bi se v srcih združila. Tako mu je koprnjenje razplamtelo dušo, da se je vzel na postelji, se oprijel zidu ter prislonil lice na mrzlo steno. Eli, Eli! je šepetal v temni zid. Zdelo se mu je, da ga mora čutiti onkraj zidu. Rahlo je potrkal na zid, v tišini se bo odzvala. Kako bi spala? Frgolinka ji je bržkone povedala, da spi tisti Medjev tik za steno. Še enkrat je potrkal, sedaj močneje. Fice se je vzdihovaje preložil. Dizma se je v srajci opiral na zid in ostro prisluškoval. Nič, nobenega odziva. Revica je zaspala.

Oče se je dvignil na postelji in tiho poklical: «Fice!» Dizma ni niti dihal, dokler ni čul zopet enakomernega očetovega sopenja. Nenadno se mu je zazdelo, da se je onkraj zidu nekaj premaknilo. Krčevito je prižehl uho na zid. Drhtel je in upal. Sester se je bala. Zdaj se je dvignila. Smehljaje upira oči v steno. Dal je znamenje. Iz gluhega zidu veje hlad. Ko se je preveril, da je vse zaman, je otožno zdrknil pod odejo. Nocoj ni skrtil glave, kajti ušesom se je še vedno zdelo, da čujejo rahel šum. Pred očmi mu je vstala čudovita podoba. Med črnimi lasmi počivajoča glava se je smehljaje obrnila v zid, rokav je spolzel z bele roke, ki se je dotaknila stene. — Tisti hip je zaspal.

Drugi dan se ni ganil z dvorišča. Pri kosilu se je uveril, da stara Frgolinka vendarle ni povedala očetu. Toda med otroke je Pik raznesel vest, kaj se mu je sinoči pripetilo. Tajil je, kolikor je mogel. Popoldne se je gruča preselila iz zavode na cesto, kakor so se običajno ob Ave zbirali pred Znamenjem. Pik in Linče sta dražila Dizmo, da ga je oblila cirkuška zvira. Dizmi so se od jeze bliskale oči, ker je čutil, kako vidno ugaša njegova oblast nad njimi. V srcu se mu je porajalo nekaj, kakor sram nad tistim genotjem iz noči. Molče je stiskal zobe.

Proti Znamenju je prihajala Eli z lončkom v roki. Pik se je zarežal: «Pa pokaži, da ti ni nič. Izpodnesi jo!» Vsi so strmeli v Dizmo, ki je povešal oči. «Boji se», je siknil Linče. Dizma je vstal iz trope. Molče je šel dekletu naproti. Čudna zmes čuvstev je bila v njem. Zdaj jim pokaže svojo moč, čeprav nad njo, ki mu je sveta. Tudi Eli bo vedela, kdo je Dizma. Bala se ga bo in ga sama ogovorila. Pozneje ji pove, da je hotel zatajiti pred drugimi, kako jo ima rad. In še mnogo se je oglašalo v njem, česar se sploh ni zavedel, ampak je vrelo v krvi. Ni bilo več časa. Že je bil vstric dekleta, ki se je izgubljeno oziralo po hišah. Stegnil je nogo, postavil, dekle je zdrselo na kolena, mleko se je razlilo. Dizma je videl. Strašno žalostno ga je pogledala. Ko je priskočil, da bi jo pobral, je zakričala in s solzami v očeh bežala, kolikor je mogla. Otroci so molče opazovali prizor ter niso zinili, ko se je Dizma povrnil mednje. Nekaj hipov se je zbegano oziral po njih. Videl je, da so se za Eli zaprla vrata. Od krvi so mu nabrekle žile, zakadil se je v Pika, ga podrl po tleh in pričel divje otepati po njem. Oni se je branil, brcal in kričal, toda zaman. Na njem je ležal Dizma in ga za lase tiščal ob tla. Nenadno se je sklonil in ga ugriznil v vrat do krvi. Potem ga je spustil in bežal domov. Zaprl se je v sobo. Oblile so ga solze, do večerje je krčevito ihtel. Glasno jo je prosil: «Eli, Eli, odpusti!» Iz bolečin se je pričelo svitati upanje, čudno upanje, prvič v življenju. Vzel je papir in poizkusil pisati, čeprav so mu solze kapale na črke. «Eli, angel leteči, nocoj

si pri meni...» Pisal je in prečrtaval. Čutil je, kako se mu v črke izliva bolečina in mu je laže pri srcu. Sklenil je, vso noč premisljati. Drugo jutro prepiše na rožast papir, vtihotapi se v sobo in ji položi na postelj. Eli bo brala, zardela, smehlja se mi odpusti.

Dolgo v noč je koval besede in tiščal papir k sebi. Drugo jutro se je skril na svisli, pisal in pisal, prebiral okorne besede bridkega hrepenenja. Do večera je prepisal. Ko se je pojavil pred Znamenjem, mu je Fice prinesel vest, da je cirkus popoldne odšel. Dizma je onemel. Da ne bo nikoli več videl Eli? Nikoli več! Srce se je trgalo od bolečine. Bežal je v sobo, se zaril med blazine in se tresel od bolesti. Začudeno ga je ogledoval oče. Izpraševal je Ficeta, ki ni vedel, zakaj brat tako neutolažljivo joka. Silili so ga k večerji. Ni maral. «Ta fant je norec», je siknil oče, čeprav ga je rahlo zaskrbelo. Nihče ni spravil Dizme iz postelje. Pozno v noč je od utrujenosti zaspal na premočeni blazini.

Dopoldne je drvel tja gori v drevored. Cirkusa ni bilo več. Arena je bila še vedno potresena z žaganjem, vidno je bilo, kje je bila konjska staja, kje menežarija, kje so stali vozovi. Dizma je obstal pred kostanjem, na katerem je še visel lepak. Dolgo časa je strmel v podobo letečih angelov, treh sester Špiridonovih, svetovne atrakcije. Nato se je ozrl v smer, kjer je tisto jutro stal voz in je skozi okno zagledal bele roke, ki so spletale lase nad bleščečim vratom. Nenadno je stisnil na prsih roke od bolečine, kajti živo je občutil, kako v tem lepem jutru solnčni žarki sijajo v praznino. Zavedel se je, da ne bo nikoli več videl Eli Špiridonove. Odšla je. Ni in ne bo vedela, da je v otroškem srcu razplamtela neutešno hrepenenje, ki ne ugasne do groba.

P R E M I Š L J E V A N J E

A N T O N O C V I R K

Žge me bolečina dni samotnih
kot napoj iz keliha spoznanj.
Nihče ne pozna noči begotnih,
nevtešenih krikov in iskanj.

Čakam ust nasmeha nepoznanjih,
rok skrivnostno-tujih tih pozdrav.
Rad bi las s temote črne stkanih
in opojnih rad bi rož vonjav.

Slišim drevja v vetru trepetanje
in korake slišim, ki gredo.